

Купар В., Філь В. Дефініція «здоров'я»: характеристика та сучасні підходи	106
Куцик Я., Грицюта Р. Innovative pedagogical technologies of health preservation in primary schools.....	112
Мотика А. Степ-аеробіка як оздоровча технологія для дітей старшого дошкільного віку.....	119
Пантюк Т., Денисяк Ю. Заклад дошкільної освіти як провідна інституція формування здоров'язбережувальної компетенції дитини.....	125
Патер М. Роль прогулянок в освітній роботі з дошкільниками... ..	132
Посацький О., Живчин О. Psychological aspect of non-traditional health preserving technologies in a modern pre-school.....	138
Середяк І. Система роботи закладу дошкільної освіти щодо формування ціннісного ставлення до здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку.....	145
Шишка А., Ломага О. Інноваційні здоров'язбережувальні технології у ЗДО.....	153
Шоробура О. Вплив конструювання на різнобічний розвиток дошкільників.....	161
Наші автори	167

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

**Надія АШИТОК, Віталій КІМАКОВИЧ
м. Дрогобич**

Ще у ХХ ст. світова спільнота загалом і кожна з держав зокрема відносили збереження здоров'я людей до глобальних проблем, від подолання яких залежить існування людства як біологічного виду. У наш час здоров'я населення розглядається як показник цивілізованості держави, що відображає соціально-економічний стан суспільства. За резолюцією ООН № 38/54 від 1997 р., здоров'я людей визнається головним критерієм доцільності й ефективності всіх сфер господарської діяльності. Причому фахівці вважають, що приблизно 75 % хворіб у населення є наслідком умов життя у дитячі та молоді роки. А тому тривожним для медиків і педагогів є погіршення стану здоров'я дітей. Зокрема, відсоток здорових дошкільнят в Україні становить лише 3–4 % [5]. Причини зростання патологій численні – це несприятливі екологічні умови, незбалансоване харчування, інформаційні і нейропсихічні перевантаження, зниження рухової активності [5], антисоціальні прояви, пов'язані з алкоголізмом і наркоманією батьків, психоемоційне напруження процесу навчання, нераціональне поширення комп'ютерних технологій у повсякденному побуті, що призводить до не завжди прогнозованих наслідків. Освіта не може стояти осторонь у розв'язанні проблеми збереження здоров'я людей протягом усього їхнього життя, починаючи з раннього віку. Збереження та зміцнення здоров'я дітей, формування у них уявлень про здоров'я як цінність, прищеплення їм навичок здорового способу життя можливе в освітніх закладах шляхом використання певних технологій, до яких належать здоров'язбережувальні. Звісно, у цьому контексті набуває

актуальності підготовка фахівців, покликаних впроваджувати зазначені технології у роботу в закладах освіти, у тому числі дошкільних.

Аналіз праць Г.В. Беленької, Д.Є. Вороніна, М.В. Гриньової, В.О. Жамардїй, Р.В. Кондратенко, О. Момот, І. Царенко, присвячених проблемам збереження та зміцнення здоров'я дітей, засвідчив, що їхнє вирішення залежить передусім від підготовки педагогів (у тому числі вихователів) з питань упровадження здоров'язбережувальних технологій у роботу закладів різних рівнів освіти. Шляхи формування особистості педагога, його фахової компетентності у питаннях здоров'язбереження вивчали Л. Левків, Т. Панасенко, Т. Поніманська, Ю. Танасійчук, Л. Фенчак та ін. Зазначені технології досліджували С. Андрейчин, А. Бамбуляк, О. Бацилева, Н. Бількевич, О. Бойчук, Г. Варіна, І. Ганьбергер, І. Гресько, І. Дмитренко, І. Заморський, О. Ісакова, Н. Кавецька, Н. Колокот, Н. Коцур, К. Нерянов, І. Пузь, М. Ризничук, М. Руда, Л. Сарафинюк, М. Сергієнко, Л. Товкун, Т. Хмара, у працях яких вивчалися загальні проблеми здоров'язбереження. Педагогічні здоров'язбережувальні технології аналізувались у дослідженнях Т. Андрющенко, Н. Бількевич, Ю. Бойчук, В. Зайцева, І. Ганьбергер, В. Гузь, С. Жейнової, Н. Кавецької, В. М'ясоєдова, В. Онїпко, Н. Пастухової, Н. Пилипенко, Ю. Садовниченко, Т. Самусь, Л. Сливка, І. Сопової, О. Титаренко, М. Рудої, Т. Юхимчук та ін. Педагогічні здоров'язбережувальні технології в закладах дошкільної освіти студіювали Т. Андрющенко, І. Бичук, О. Білан, О. Богініч, О. Івахно, А. Кошель, Н. Левінець, О. Марущинець, Т. Потапчук та ін.

Підготовка майбутніх педагогів до розв'язання проблеми збереження та зміцнення здоров'я дітей здійснюється передусім у процесі їхнього професійного навчання у межах спеціально організованого освітнього простору за допомогою реалізації комплексу педагогічних умов, що охоплюють усі сфери освітнього процесу у педагогічних університетах. А саме:

по-перше, це включення знань про здоров'я людини та способи його збереження і зміцнення до програми навчальних дисциплін професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти, що дає можливість не лише систематизувати наявні у студентів знання про здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальні технології, а й формувати на основі цих знань теоретичний компонент фахової діяльності майбутніх педагогів. Реалізується цей компонент при використанні різних форм і методів роботи (лекцій, бесід, дискусій та ін.);

по-друге, це систематичне та цілеспрямоване підвищення компетентності студентів у питаннях збереження здоров'я учасників освітнього процесу під час проходження різного виду практик у закладах освіти. У рамках цього – навчально-діяльнісного – компонента студенти отримують і систематизують інформацію із зазначених питань, отриману із різних джерел, набувають первинний досвід із упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітню практику;

по-третє, спрямованість позааудиторної роботи у закладах професійної освіти, а також позаурочної і позашкільної діяльності студентів на збереження та зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу (конференції, вебсемінари, олімпіади, конкурси тощо).

по-четверте, орієнтація виховної діяльності в закладах вищої педагогічної освіти на формування у майбутніх педагогів моральних цінностей – відповідальності як особистості за стан свого здоров'я, близьких і знайомих, як фахівця за стан здоров'я своїх вихованців; поваги до себе та інших людей – свого здоров'я та здоров'я інших осіб, їхніх інтересів; співчуття та співпереживання іншим людям; наполегливості у реалізації своїх прав та прав інших людей на безпечне для здоров'я і життя середовище тощо.

Зазначені цінності є основою професійно-освітньої діяльності, а тому мають усвідомлюватися майбутніми педагогами як

орієнтири напрямів їхньої фахової роботи з вихованцями ще під час навчання у закладах педагогічної освіти. Моральні цінності студентів формуються не лише на лекціях, практичних заняттях, семінарах тощо, а й на спеціально організованих заходах – вечорах, виступах художньої самодіяльності, екскурсіях та ін.

Комплекс заходів, що проводяться з метою збереження здоров'я, отримав загальну назву «здоров'язбережувальні технології». Проблема збереження здоров'я дітей досліджувалася здавна, фактично стільки, скільки існує історія людства. У наш час ця проблема досліджується багатоаспектно, у тому числі в технологічному плані. Докладне вивчення праць з цією проблематикою виявляє численність підходів до розуміння поняття «здоров'язбережувальні технології», наповнення та уточнення його змісту під впливом результатів втілення цих технологій у педагогічну практику. Загалом поняття «здоров'язбережувальні педагогічні технології» дискусійне, і у працях дослідників відомі різні його тлумачення. Зокрема, здоров'язбережувальні освітні технології розглядають як технологічну основу здоров'язбережувальної практики і визначають їх як сукупність форм і методів організації навчання дітей з метою підтримки їхнього здоров'я. Йдеться про педагогічні технології, що характеризуються критерієм впливу на здоров'я учасників освітнього процесу, тобто якісною ознакою, що містить інформацію про ступінь реалізації завдання збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу (дітей, їхніх батьків, педагогів). Тобто, такі технології поєднують принципи та засоби освітньої роботи, що доповнені завданнями здоров'язбереження. У праці О. Переворської та І. Кобзєвої здоров'язбережувальні технології визначаються інакше – як технології особливого різновиду. На їхню думку, це «сукупність форм, методів, засобів і окремих прийомів організації та управління освітнім процесом у закладі освіти, які спрямовані на забезпечення ефективності здоров'язбереження осіб, що навчаються» [7, с. 85]. О. Марущинець та Т. Потапчук також

уважають, що це особливі технології, і трактують їх як сукупність наукових знань, засобів, методів і прийомів, що дають можливість оцінити функціональні та психофізіологічні параметри здоров'я індивіда і на основі їх оцінки підібрати адекватне тренувальне навантаження, що сприяє підвищенню функціональних можливостей організму з метою його переходу на новий рівень функціонування для збереження і зміцнення творчого потенціалу, підвищення рівня працездатності і соціальної активності [6, с. 459–466].

Погоджуємося з думкою Т. Бойко, що до здоров'язбережувальних освітніх технологій належать ті, що спрямовані на збереження здоров'я дітей; орієнтовані на врахування вікових та індивідуальних особливостей представників молодого покоління, здатні зміцнювати здоров'я. Вони мають не лише здоров'язбережувальний, а й профілактичний характер; ґрунтуються на дотриманні санітарно-гігієнічних норм, є основою підтримки психологічного мікроклімату, формують взаємоповагу та взаєморозуміння між учасниками освітнього процесу. Крім того, для цих технологій характерний особистісно-орієнтований стиль стосунків між дітьми і педагогами [2, с. 56–62].

Упровадження здоров'язбережувальних педагогічних технологій будується на синтезі фізичного, розумового і морального виховання, оскільки здоров'я людини залежить від гармонійного поєднання фізичних (фізіологічних), розумових (психологічних, душевних) та моральних (соціальних) факторів, які забезпечують внутрішнє благополуччя людини. Ознаками морального здоров'я є насамперед свідоме ставлення до своїх прав та прав інших осіб на збереження життя і здоров'я, неприйняття навичок і звичок, які суперечать нездоровому способу життя. Моральне здоров'я відображається у взаємовідносинах із соціумом та визначається тими моральними принципами, що є основою соціального життя людини у суспільстві. Піклування особистості про фізичне і

психічне здоров'я – власне та інших людей – її обов'язок як члена людської спільноти. Для педагога таке піклування є ще й професійним обов'язком.

На основі зазначеного синтезу впроваджуються всі типи здоров'язбережувальних технологій, з-поміж яких виокремлюють ті, що створюють умови для безпечного освітнього середовища; ті, що спрямовані на організацію виховного процесу, відповідності навчального та фізичного навантажень можливостям дитини (профілактичні заходи; забезпечення рухової активності; вітамінізація, організація здорового харчування; дотримання санітарно-гігієнічного режиму закладу). Крім названих, виокремлюють оздоровчі технології, які покликані зміцнювати здоров'я представників молодого покоління шляхом підвищення його потенціалу (фізична підготовка, фізіотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія); технології навчання основ збереження здоров'я (гігієнічне навчання, прищеплення навичок здорового способу життя, профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання), технології виховання культури здоров'я (прищеплення дітям і молоді особистісних якостей, які спрямовані на збереження й зміцнення здоров'я, посилення мотивації до здорового способу життя, підвищення відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини) [4, с. 343–350]. На основі синтезу педагогічних впливів впроваджуються й нетрадиційні здоров'язбережувальні технології, до яких відносять технології терапевтичного спрямування (арттерапію, піскову терапію, казкотерапію, ігрову терапію, сміхотерапію, музичну терапію, кольоротерапію; фітболгімнастику, що передбачає виконання гімнастичних вправ на великих надувних еластичних м'ячах різного діаметру і конфігурації; дельфінотерапію, яка особливо доцільна для дітей з важкими захворюваннями нервової системи, дитячим церебральним паралічем, глухотою, неврозами, викликаними травматичними ситуаціями, аутизмом; іпотерапію, що сприяє взаємодії дітей з кіньми тощо) [4; 6, с. 459–466].

Різнопланова підготовка майбутнього педагога-вихователя має забезпечити його участь у втіленні в життя медико-профілактичних фізкультурно-оздоровчих технологій; технологій, спрямованих на забезпечення соціально-психологічного благополуччя дитини; здоров'язбереження та здоров'язбагачення вихователів закладів дошкільної освіти; технологій валеологічної освіти батьків; здоров'язбережувальних освітніх технологій.

Оскільки майбутній педагог-вихователь не лише має брати активну участь у впровадженні загальних заходів, а й бути організатором втілення у життя здоров'язбережувальних технологій у межах закладу або кількох закладів дошкільної освіти, він має бути готовим виконувати роль керівника та координатора на різних етапах зазначеного процесу, основними серед яких є аналіз стану здоров'я, фізичного (розумового, морального) розвитку дошкільнят, їхніх валеологічних умінь та навичок, а також характеристик стану здоров'язбережувального середовища у закладах дошкільної освіти з метою подальшого його вдосконалення; встановлення контактів із соціальними партнерами закладів дошкільної освіти з питань здоров'язбереження; освоєння педагогами методик та прийомів здоров'язбереження; запровадження різноманітних форм роботи зі зміцнення здоров'я всіх суб'єктів взаємодії; робота з батьками з питань валеологічної освіти.

У наш час зростає усвідомлення, що органи охорони здоров'я не можуть повною мірою протидіяти погіршенню здоров'я людей, адже їхня діяльність спрямована переважно на лікування хворіб. Для поліпшення результатів з питань здоров'я треба орієнтувати людей на формування у них умінь піклуватися про себе [1, с. 3–7]. Як слушно відзначає О. Гнізділова, необхідно «навчити самих дітей свідомо ставитися до свого здоров'я, дбати про нього, розрізняти його стани, уміти надавати собі першу допомогу, прагнути до здорового способу життя» [3, с. 361]. Все частіше на сьогоднішній день проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей усвідомлюється як педагогічна. Це зумовлено не лише успіхами

науковців в опрацюванні зазначеної проблеми та набутим досвідом практиків різного спрямування у сфері збереження і зміцнення здоров'я, а й тим, що людська спільнота почала усвідомлювати відповідальність про своє здоров'я, яке включає дві діалектично взаємопов'язані складові: те, що дане людині від природи і незалежне від її волі і свідомості, і те, що пов'язане з навчанням і вихованням, культурним становленням людини у рамках її взаємодії з навколишнім світом. Завдяки такому підходу з'являється можливість розглядати здоров'я людей з позиції «навчання», «виховання» та «розвитку», з позиції можливості педагогічного впливу на розвиток людей, у тому числі у питаннях збереження і зміцнення здоров'я. У зв'язку із зазначеним набуває актуальності підготовка педагогів до роботи з представниками молодого покоління з використанням здоров'язбережувальних технологій.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Ашиток Н.І. Освітній аспект проблеми формування здорового способу життя. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2013. № 3. С. 3–7.

2. Бойко Т.В. Здоров'язберігаючі технології і сучасна система освіти *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 108, Т. 1. С. 56–62.

3. Гнізділова О.А. Використання здоров'язбережувальних технологій у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження* : колективна монографія / за заг. ред. професора Бойчука Ю.Д. Харків : Вид. Рожко С.Г., 2017. С. 361–367.

4. Гузь В.В., Жейнова С.С. Сучасні здоров'язбережувальні технології. Здоров'язбережувальні технології як чинник збереження здоров'я дітей та учнівської молоді. *Сучасні здоров'язбережувальні технології* : монографія / за заг. ред. професора Бойчука Ю.Д. Харків : Оригінал, 2018. С. 343–350.